

Zondag 29 oktober 2023

Zondag voor Allerheiligen; gedachtenisdienst

Bij de liturgische vormgeving:

*Gebroken bestaan
liefdevol geheeld met goud
in verbinding met het Licht*

Lezing uit het eerste testament: Jesaja 60,15-22

Gezongen schriftlezing: 'Hoor een heilig koor van stemmen': lied 726, 1+5+6 (t. C. Wordsworth, naar Openbaring 7,9-17, vert. W. Barnard, m. Nederland ca. 1700)

Evangelie, gelezen en gezongen: Matteüs 5,1-10

Overweging

Hoe zou het zijn met onze doden...?

Waarschijnlijk heeft ieder van ons wel iemand in gedachten die er niet meer is. Misschien wel meer dan een. Iemand die ons het afgelopen jaar ontviel. Iemand die misschien al langer geleden overleed, maar die we nog dagelijks missen.

Hoe zou het met hen zijn?

Een moeilijke vraag.

Niet alleen omdat we het niet weten. Ook, omdat dat niet-weten pijnlijk kan zijn. Misschien hopen we wel heel erg dat er iets is na de dood – maar er is niemand die dat zeker kan weten.

Wat we *weten* is dat het leven op aarde mooi is, maar soms ook heel zwaar. Verdrietig. Pijnlijk.

Dat er veel is wat anders zou moeten.

Dat er breuken zijn in het bestaan, als de barsten in de vaas. Oorlogen. Vernietiging van de natuur. Breuken die niet liefdevol zijn geheeld met goud in verbinding met het licht. Dat is meer een droom. De werkelijkheid is hard.

De werkelijkheid maakt het moeilijk, eigenlijk bijna onmogelijk, om te geloven dat het ooit goed zal komen met ons, met deze aarde.

En onze kennis maakt het moeilijk om te geloven dat er

meer is dan dit leven. Dat de dood niet het einde is.

De werkelijkheid is hard.

Dat is ook die van Jesaja.

Toch klinken in zijn profetische woorden beloftes. Zoals vandaag. Een belofte dat er een nieuwe stad zal komen. Een nieuw Jeruzalem. Nieuw, want een stad waar echt iedereen welkom is, alle volken. Waar de zon niet meer ondergaat. Waar God licht zal geven. Waar rouw voorbij zal zijn.

Ook voor de ziener Johannes is de werkelijkheid hard. Als Johannes op Padmos zijn visioenen heeft, staat de wereld in brand. Ook zijn eigen bestaan is hard. Toch zit zijn Openbaring vol verwachting. We zongen ervan. Over een menigte die niemand kan tellen, mensen die psalmen zingen en dansen. Die leven in vrede en liefde op een plek waar het compleet veilig is. Waar God alle tranen uit hun ogen zal wissen. Een lied waar Marry van der Sloot van hield – we hoorden er een versie van bij haar afscheid.

De harde werkelijkheid is ook die van de mensen voor wie Matteüs zijn evangelie schreef. Een onzekere tijd van verstrooiing, verdrukking, vervolging. En toch vertelt hij dat Jezus woorden spreekt van hoop. Over pijn die niet voor altijd zal duren. 'Gelukkig die verdrietig zijn, want zij zullen worden getroost'...

Als er *zoveel* woorden zijn van belofte, verwachting, hoop, tegen de verdrukking in; als ze *steeds* weer klinken, hoe divers de situaties ook zijn, hoe verschillend de werkelijkheid ook telkens is – zou er dan niet waarheid in zitten?

Wat wij zoeken, is troost. Wat de woorden bieden, is troost. Dat doen ook de liederen. "Onze namen staan geschreven in de holte van uw hand", zullen we zingen. En als slotlied zingen we woorden van de profeet Micha: "in 't laatste van de dagen zal het zijn: een hoge berg, onwankelbaar gegrondvest..."

Maar sluiten ze bij elkaar aan: de troost die we zoeken en de troost die de woorden bieden?

Wat troost ons *echt*?

Wat troost ons in ons verdriet om onze vergankelijkheid? Wat troost ons in ons gemis van degenen die vandaag in onze gedachten zijn?

Als ik naar mezelf kijk: zingen troost. De schoonheid van de liederen en van de muziek vandaag, die troost. Liefde troost. Nabijheid en warmte vinden bij iemand, dat troost.

Een vaas met barsten die met goud zijn gelijmd, troost: ik hoop dan dat ook mijn gebrokenheid geheeld wordt. Dat ook door mijn barsten licht zal kieren.

Het gemis blijft. Het verdriet is op sommige momenten soms onverwacht hevig aanwezig. Maar die momenten van troost, van liefde, van warmte – die zijn er ook. God zij dank.

Maar hoe zou het zijn met onze *doden*...?

Die vraag blijft me bezighouden. En niet alleen mij. Bij elk afscheid komt ze naar boven.

Ik denk aan mijn moeder. Ze overleed in 1999. Ze was toen vier maanden ouder dan ik nu ben...

Mijn gemis van toen is veranderd in berusting.

Wat me nog verdrietig kan maken is dat ze zo jong stierf. Tóen vond ik haar niet zo jong. Nu ik zelf haar leeftijd heb, besef ik pas goed hoe jong 60 jaar in deze tijd is.

Dat zij niet méér kon meemaken van het leven; dat ze haar kleinkinderen niet allemaal heeft gekend; dat ze hen niet heeft zien opgroeien – dat kan me verdrietig maken.

Wat troost er dan?

Moeilijk vind ik dit... Hier worstel ik mee. Ik hóóp dat er meer is dan dit leven. Dat dit leven gevat is in iets groters. Of ik dat ook geloof...?

Maar er ís iets wat helpt. Iets waar ik steeds meer van doordrongen raak. Dat is, dat ik besef *hoeveel ik niet weet*. Naarmate ik meer weet, blijkt me hoeveel er is wat wij mensen *niet* kunnen zien, ruiken, proeven, voelen, horen; niet kunnen beredeneren; niet kunnen weten. Het is een constatering die iedere wetenschapper doet: hoe meer je weet van een bepaald detail van de werkelijkheid, hoe meer je beseft dat er nog veel meer is wat nog onbekend is. Dat gaat maar door... tot in het oneindige. Ook dat is een begrip dat we niet kunnen vatten – het oneindige. We kunnen ons het oneindige niet voorstellen. Omdat alles wat we kennen, ergens ophoudt. Hoe stel je je iets voor wat nooit ophoudt...?

Dit besef, dat ik heel veel niet weet en niet kan bedenken of kan kennen – dat maakt me bescheiden. En doet me denken: zou er dan niet ook een plek

kunnen zijn, of een sfeer of hoe je het noemen wilt, waar onze doden zijn? Zou God dan niet heel veel groter kunnen zijn dan ik ooit kan bedenken?

Hoe zou het zijn met onze doden?

Een moeilijke vraag, omdat het niet weten pijnlijk is. En tegelijk is het niet weten een troost. We kunnen het niet weten – net zoals er heel veel is wat we niet weten. Waar we niets over kunnen zeggen.

Waarover je niet kunt spreken, daarover moet je zwijgen, zei de filosoof en geleerde Wittgenstein. Hij zei dat vanwege alle misverstanden die door onze gesprekken ontstaan. Taal is zoiets moeilijks. Taal kan veel vergissingen veroorzaken.

Maar graag behoud ik de beeldtaal. Juist over de dingen waarover we eigenlijk niet kunnen spreken. Omdat beeldtaal niet absoluut is. Omdat beelden voor meer uitleg vatbaar zijn.

Zoals een vaas die met gouden lijm wordt geheeld, zodat uitgerekend de breuklijnen extra zichtbaar blijven.

Zoals de beelden van Jesaja over het nieuwe Jeruzalem, waar God ons licht geeft. Van Johannes over een heilig koor van stemmen. Van Micha over de hoge berg, onwankelbaar gegrondvest, waar een huis van goud bovenop staat als woonplaats voor ons allen – doden en levenden.

We weten het niet.

We kunnen het niet weten.

Dus wie weet...

Lied: 'Dit ene weten wij' (t. Henriëtte Roland Holst, m. Mariëtte Harinck; Verzameld Liedboek p.2)